

SPREMEMBE RABE TAL NA OBMOČJIH, KI SO STRATEŠKEGA POMENA ZA KMETIJSTVO IN PRIDELAVO HRANE V OBDOBJU 2000-2017

Igor Žiberna

Dr., prof. geografije in zgodovine, izredni profesor
Oddelek za geografijo
Filozofska fakulteta
Koroška cesta 160, SI - 2000 Maribor, Slovenija
e-mail: igor.ziberna@um.si

UDK: 711.14:914.971.2

COBISS: 1.01

Izvleček

Spremembe rabe tal na območjih, ki so strateškega pomena za kmetijstvo in pridelavo hrane v obdobju 2000-2017

V članku so predstavljene spremembe rabe tal na območjih, ki so strateškega pomena za kmetijstvo in pridelavo hrane v obdobju 2000-2017 in ki so kot taka potrebna posebne obravnave pri morebitnih spremembah obdelovalnih površin v neobdelovalne. Uporabljeni so podatki o rabi tal, ki jih objavlja Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Spremembe rabe tal so prikazane na nivoju celotne države in na nivoju statističnih regij. Posebej je prikazana stopnja izkoriščenosti teh površin za kmetijstvo. Analizirane so tudi smeri sprememb rabe tal v obravnavanem obdobju.

Ključne besede

spremembe rabe tal, obdelovalne površine, ekstenzifikacija, Slovenija

Abstract

Land use changes in areas of strategic importance for agriculture and food production in the period 2000-2017

The article analyses land use changes in areas of strategic importance for agriculture and food production in the period 2000-2017 and which, as such, require special treatment in the event of possible changes of cultivated land in non-agriculture land. Land use data published by the Ministry of Agriculture, Forestry and Food is used. Changes in land use are presented at the level of the entire country and at the level of statistical regions. The degree of utilization of these areas for agriculture is shown in particular. The direction of land use changes during the period considered is also analyzed.

Keywords

Land use changes, cultivated land, extensification, Slovenia

Uredništvo je članek prejelo 20.8.2018

1. Uvod

Leksikon geografije podeželja rabo tal opredeljuje kot »koriščenje zemljišč, povzročeno s človekovo dejavnostjo v pokrajini...raba tal je ena izmed najboljših pokazateljev pokrajinskih struktur in procesov«. Isti vir kmetijsko rabo tal definira kot »klasifikacijo zemljiških kategorij glede na njihovo uporabo v kmetijstvu, kar je eden od temeljnih vidikov preučevanja tako v agrarni geografiji, kot v geografiji podeželja. Kmetijska raba tal se preučuje z vidika vplivov naravnih in družbenih dejavnikov na njene značilnosti...pa tudi z vidika njenih vplivov na pokrajino, predvsem na njen razvoj in videz« (Kladnik 1999, 192). Raba tal je torej eden od tistih elementov pokrajine, ki le-tej daje enega od najpomembnejših pečatov in predstavlja vidno manifestacijo prepletanja naravno- in družbenogeografskih pojavov in procesov v tej pokrajini.

Za zagotavljanje primerne blaginje dane družbe je potrebna harmonija med zadovoljstvom z življenjem, zdravjem, možnostjo vseživljenjskega učenja, družabnim življenjem, občutkom varnosti in primernim okoljem (Vrabič, Kek 2012, 26). Zagotavljanje kakovostne zdrave hrane v ustreznih količinah sodi zagotovo med enega od pomembnih kazalcev kakovosti življenja. V zadnjih nekaj letih se je trend svetovnih presežkov hrane obrnil v pomanjkanje hrane, kar je posledica rasti prebivalstva in dviga standarda v nekaterih razvijajočih se državah, ob tem pa še podnebnih sprememb in s tem povezanih vremenskih ujm in ekoloških nesreč. Med enega od najpomembnejših vzrokov za pomanjkanje hrane sodi spreminjanje rabe tal, predvsem zmanjševanje obdelovalnih površin bodisi zaradi pozidave, ozelenjevanja ali ogozdovanja. Posledica teh procesov je zmanjševanje prehranske varnosti ne le v nerazvitih državah, pač pa utegne v spremenjenih gospodarskih in ekonomskih razmerah ogroziti tudi razvite države (Plut 2011).

Eden od kazalcev prehranske neodvisnosti posamezne države je primerjava obdelovalnih površin na prebivalca. Po ocenah bi v našem klimatskem območju za prehransko neodvisnost potrebovali okoli 0,3 ha obdelovalnih površin na prebivalca (Perpar, Kovačič 2006, 64). Stanje v državah EU je glede tega neugodno. Le tretjina obravnavanih držav EU je leta 2009 izpolnjevala ta pogoj. Slovenija je v primerjavi z ostalimi obravnavanimi državami z 0,0858 ha obdelovalnih površin na prebivalca na samem dnu. Slabše stanje sta beležili le še Nizozemska in Belgija, pri čemer povprečje v EU znaša 0,2178 ha obdelovalnih površin na prebivalca. Problematika prehranske varnosti se torej dotika večine držav EU, pri čemer je stanje v Sloveniji med najslabšimi (Žiberna 2013, Žiberna 2018). Spremljanje spreminjanja obdelovalnih površin na območju Slovenije in ohranjanje minimuma le-teh, ki še zagotavlja prehransko varnost, je v sedanjih svetovnih razmerah eden od ključnih dejavnikov bodočega razvoja.

2. Metodologija dela

Vlada RS je 15. novembra 2016 sprejela Uredbo o območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za Republiko Slovenijo (Uredba o območjih... UL 71 2016). Uredba določa območja za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za Republiko Slovenijo zaradi pridelovalnega potenciala kmetijskih zemljišč, njihovega obsega, zaokroženosti, zagotavljanja pridelave hrane ali celovitega razvoja podeželja in pokrajine. Strateška območja za kmetijstvo in pridelavo hrane se delijo na štiri tipe, in sicer od bolj do manj pomembnih:

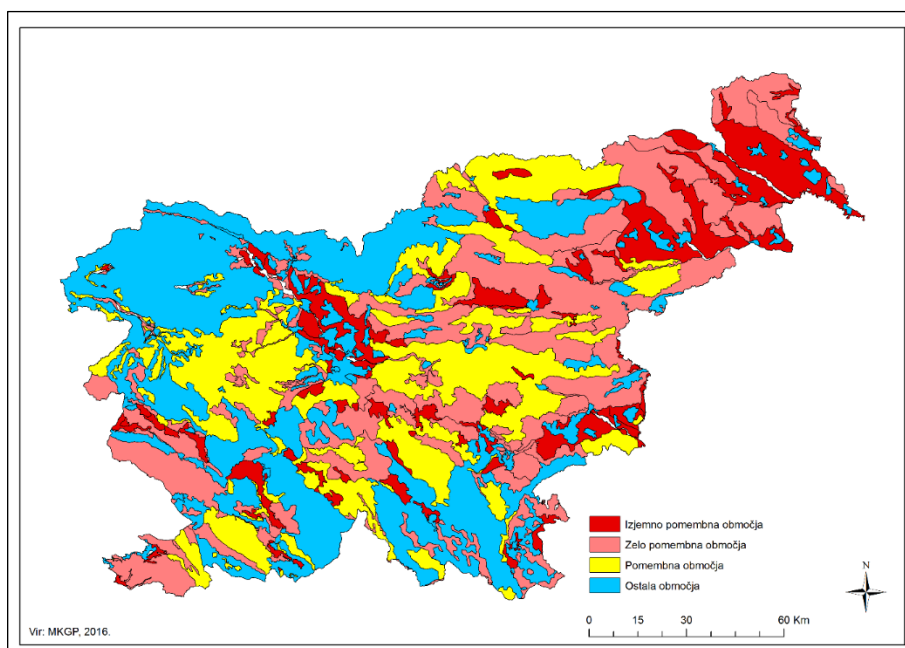
1. izjemno pomembna območja za kmetijstvo in pridelavo hrane,

2. zelo pomembna območja za kmetijstvo in pridelavo hrane,
3. pomembna območja za kmetijstvo in pridelavo hrane in
4. ostala območja za kmetijstvo in pridelavo hrane.

Izjemno pomembna območja za kmetijstvo in pridelavo hrane so tista, za katera so značilna ravninska območja sklenjenih kmetijskih površin, rahlo valovita ravninska območja na prehodu iz ravnine v gričevnato oziroma hribovito zaledje ter zaokrožena območja kmetijskih površin na rečnih terasah, obrobjih kotlin, podoljih, kraških poljih, uvalah. Zaradi velikih sklenjenih kmetijskih površin v ravnini so območja izjemno primerna za pridelavo poljščin ter omogočajo najširši izbor kmetijskih tehnologij in ekonomsko učinkovito kmetijstvo. Izjemno pomembna območja se delijo na naslednje podtipe: veliki ravninski kompleksi A, veliki ravninski kompleksi B, veliki ravninski kompleksi C in širše izravnave. Območja velikih ravninskih kompleksov A so tista, za katera so značilna izrazito ravninska območja sklenjenih kmetijskih površin velikega obsega, ki so hkrati tudi območja največje zgoščitve poselitve, največjih razvojnih pritiskov in omejitev zaradi varovanja vodnih virov. Tradicionalna kulturna pokrajina je na teh območjih v veliki meri razvrednotena zaradi urbanizacije, linijske infrastrukture in agrarnih operacij. Ta območja v Sloveniji so zlasti Sorško polje, Kranjsko-Šenčursko polje, Bistriška ravnina, Ljubljansko polje, Vipavska dolina, Šentjernejsko polje, vzdolž spodnjega toka Kolpe, Krško-Brežiško polje, vzdolž Obsoteljske ravnice, osrednji del Savinjske doline – Celjska kotlina, Dravsko polje, Ptujsko polje, Apaško polje, Mursko polje, Ravensko, Dolinsko. Območja velikih ravninskih kompleksov B so tista, za katera so značilna rahlo valovita ravninska območja na prehodu iz ravnine (velikih ravninskih kompleksov A) v gričevnato oziroma hribovito zaledje z nekoliko bolj razpršenim poselitvenim vzorcem, drobnejšo parcelno strukturo in večjim deležem gozdnih zaplat ter živične vegetacije. Ta območja v Sloveniji so zlasti severni del Vipavske doline, območje na prehodu Krško-Brežiškega polja v Bizeljsko gričevje. Območja velikih ravninskih kompleksov C so tista, za katera so značilna ravninska območja Primorja, ki so sicer po obsegu manjša kot ostali ravninski kompleksi, vendar lokalno pomembna, saj so to edina večja ravninska območja v Slovenski Istri. Ta območja v Sloveniji so Bonifika, spodnja dolina Rižane, Vanganeljsko polje in spodnja dolina Dragonje. Območja širših izravnav so tista, za katera so značilna večja zaokrožena območja kmetijskih površin na rečnih terasah, obrobjih kotlin, podoljih, kraških poljih in uvalah. Osrednji ali robni prostor izravnave praviloma označuje pomembnejše poselitveno središče oziroma urbano prometni koridor. Sklenjenost kmetijskih površin na teh območjih je velika. Za območja je značilen preplet ohranjene kulturne pokrajine in razvrednotenih območij zaradi (razpršene) urbanizacije in linijske infrastrukture. Ta območja v Sloveniji so zlasti Brezjansko polje, rečne terase Save, Postojnska kotlina, Košanska dolina, Loška dolina, Grosupeljska kotlina, Ribniška dolina, Mirnska dolina, Slovenjgraška kotlina, dolina Drete, Konjiško polje, terase zgornjega toka Drave, dolina Ledave.

Zelo pomembna območja za kmetijstvo in pridelavo hrane so tista, za katera so značilna uravnana dna oziroma ožje doline večjih rek, gričevnat svet s kmetijskimi zemljišči v dnu dolin, na pobočjih in grebenskih izravninah, reliefno razgibana, gričevnata območja ter območja kmetijskih površin, ki obkrožajo gozd. Zelo pomembna območja se delijo na tri podtipe: ožje izravnave, izmenjava ožjih izravnav in zaplat in večje zaplate. Območja ožjih izravnav so tista, za katera so značilna uravnana dna oziroma ožje doline večjih rek. Deli dolin so krajinsko ohranjeni, predvsem vzdolž rek, deli pa so zaradi urbanizacije degradirani. Praviloma gre za območja lokalne koncentracije poselitve, tako gručaste kot razpršene. Ta območja v Sloveniji so zlasti doline Soče, Save Bohinjke in Save Dolinke, Poljanske in Selške

Sore, srednje Save, Krke, Dravinje, Mislinje. Območja izmenjav ožjih izravnjav in zaplat so tista, za katera je značilen gričevnat svet s kmetijskimi zemljišči v dnu dolin, na pobočjih in grebenschkih izravnjavah ter drobna parcelna struktura, prilagojena oblikovanosti reliefa. Gre za krajinsko pestra območja ohranjene kulturne krajine, ki so v delih degradirana zaradi razpršene gradnje. Poselitev na teh območjih je raznolika, na kraškem svetu predvsem gručasta, v gorinah severozahodne Slovenije tudi razpršena. Ta območja v Sloveniji so zlasti Goriška brda, dolina Branice, Slovenska Istra, Bloke, dolina Rašice, Bizeljsko, Ponikovska planota, Šmarsko-Rogaško podolje, vzhodni del Haloz, Slovenske gorice, Ljutomersko-Ormoške gorice, Goričko. Območja večjih zaplat so tista, za katera so značilna bolj ali manj sklenjena območja kmetijskih površin, ki obkrožajo gozd ter drobna parcelna struktura, prilagojena oblikovanosti reliefa. Gre za reliefno razgibana, gričevnata območja ter krajinsko pestra območja ohranjene kulturne krajine, ki so prepletene z gozdno krajino. V to kategorijo so uvrščena tudi nekatera kraška polja, kjer opredeljeno območje že nakazuje zaplato. Poselitev na teh območjih je raznolika, na kraškem svetu predvsem gručasta, v severozahodni Sloveniji tudi razpršena. Ta območja v Sloveniji so zlasti Kras, Podgrajsko podolje, južni obronki Ljubljane, Dolenjsko gričevje, Bela krajina, Kozjansko, južni obronki Pohorja, del Slovenskih goric, Radgonsko-Kapelske gorice (Uredba o območjih... UL 71 2016) (Slika 1).

Slika 1: Območja za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za Republiko Slovenijo.

Vir: MKGP, 2016.

Strateška območja za kmetijstvo in pridelavo hrane predstavljajo potencialna območja trajno varovanih kmetijskih zemljišč. Območja trajno varovanih kmetijskih zemljišč se bodo ob upoštevanju uredbe o strateških območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane določila v prostorskih aktih lokalnih skupnosti. Podlaga za določitev trajno varovanih kmetijskih zemljišč v prostorskem aktu lokalne skupnosti bo

strokovna podlaga s področja kmetijstva, v okviru katere bosta pripravljena predlog območij trajno varovanih kmetijskih zemljišč ob upoštevanju uredbe in predlog območij ostalih kmetijskih zemljišč (Medmrežje 1).

V našem primeru smo analizirali spremembe rabe tal na izjemno pomembnih in zelo pomembnih območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane v obdobju med leti 2000 in 2017. Podatke o rabi tal Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prostor redno objavlja na svojih spletnih straneh (Medmrežje 2) od leta 2000 naprej. Podatke smo za območje celotne Slovenije iz vektorskega formata pretvorili v rastrski format z velikostjo piksla 5m x 5m. Zaradi preglednejše analize smo skupine rabe tal generalizirali v 11 razredov: njive in vrtovi, vinogradi, sadovnjaki, ostali trajni nasadi, travniki, zemljišča v zaraščanju, mešana raba zemljišč, gozd, pozidana in sorodna zemljišča, ostalo in vodne površine.

3. Spreminjanje rabe tal na območjih strateškega pomena za pridelavo hrane in kmetijstvo v obdobju 2000 - 2017

Na območju Republike Slovenije je bila po podatkih Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (Medmrežje 2) struktura rabe tal leta 2000 naslednja: njive in vrtovi so pokrivali 216495,0 ha površja (10,7 %), vinogradi 25306,7 ha (1,2 %), sadovnjaki 24897,7 ha (1,2 %), ostali trajni nasadi 1182,2 ha (0,1 %), travniki 350674,7 ha (17,3 %), zemljišča v zaraščanju 25250,4 ha (1,2 %), mešana raba zemljišč 18954,8 ha (0,9 %), gozd 1202189,4 ha (59,3 %), pozidane in sorodne površine 108213,8 ha (5,3 %), ostale površine 14104,2 ha (0,7 %) in vodne površine 14104,2 ha površja (0,7 %). Leta 2017 so njive in vrtovi pokrivali 184401,1 ha površja (9,1 %), vinogradi 18998,0 ha (0,9 %), sadovnjaki 31901,1 ha (1,6 %), ostali trajni nasadi 2606,3 ha (0,1 %), travniki 358897,2 ha (17,7 %), zemljišča v zaraščanju 33624,5 ha (1,7 %), mešana raba zemljišč 11531,7 ha (0,6 %), gozd 1228471,5 ha (60,6 %), pozidane in sorodne površine 111495,0 ha (5,5 %), ostale površine 32190,8 ha (1,6 %) in vodne površine 13954,2 ha površja (0,7 %). Največje negativne razlike v obravnavanem obdobju beležimo pri njivah in vrtovih, ki so se umaknili za 32093,9 ha, kar predstavlja tudi v absolutnem smislu največjo spremembo po kategorijah rabe tal. Med obdelovalnimi površinami so se zmanjšale tudi vinogradniške površine (za 6308,7 ha), povečale pa sadjarske površine (za 7003,5 ha). Med neobdelovalnimi površinami beležimo največje spremembe pri gozdnih površinah (povečanje za 26282,1 ha), zemljiščih v zaraščanju (povečanje za 8374,1 ha), travnikih (povečanje za 8222,4 ha), pozidanih in sorodnih površinah (povečanje za 3281,2 ha), ostalih površinah (zmanjšanje za 8611,8 ha) in mešani rabi zemljišč (zmanjšanje za 7423,0 ha). Obdelovalne površine so se v omenjenem obdobju neto zmanjšale za 29975,1 ha (s 13,2 % na 11,7 %). časovnika dinamika sprememb rabe tal nekaterih kategorij rabe tal je naslednja: obdelovalne površine so se v obdobju 2000-2017 zmanjšale v povprečju za 31,9 ha na teden, njive in vrtovi za 32,0 ha na teden, pozidane in sorodne površine so se povečevale za 3,5 ha na teden, zemljišča v zaraščanju pa za 8,9 ha na teden. Za prehransko neodvisnost v naših podnebnih pogojih potrebnih najmanj 0,3 ha obdelovalnih površin na prebivalca (Perpar, Kovačič, 2006). Ob upoštevanju, da smo leta 2017 v Sloveniji imeli 237906,5 ha obdelovalnih površin in ob koncu drugega kvartala 2017 2064836 prebivalcev (Medmrežje 4), lahko ocenimo, da smo imeli leta 2017 le 0,1152 ha obdelovalnih površin na prebivalca, torej le dobro tretjino minimalne potrebne vrednosti za prehransko neodvisnost. V luči teh podatkov so prej omenjeni splošni trendi za Slovenijo zelo neugodni. Žiberna (2013, 2018) ugotavlja, da so trendi opuščanja obdelovalnih površin dvosmerni: v marginalnih območjih se ta zmanjšujejo na račun

povečevanja travnikov, zemljišč v zaraščanju in gozdnih površin, v bolj poseljenih, predvsem ravninskih in suburbanih območjih pa gre ta sprememba v veliki meri na račun novo nastalih pozidanih površin. Območja strateškega pomena za kmetijstvo in pridelavo hrane bi zato morala biti še posebej varovana pred neugodnimi trendi.

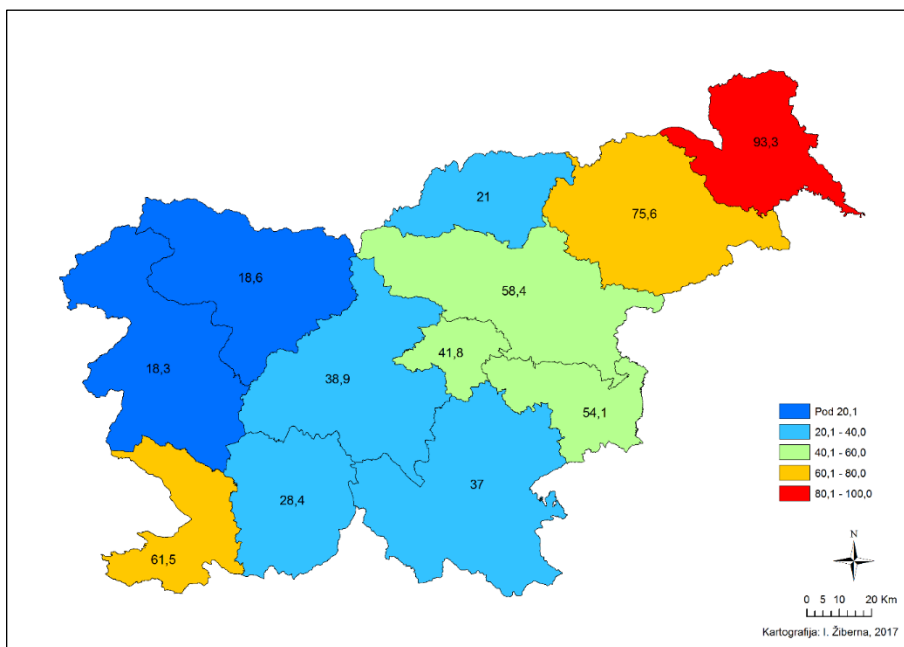
3.1 Spremembe rabe tal na območjih strateškega pomena za pridelavo hrane in kmetijstvo v obdobju 2000-2017 po statističnih regijah

V Sloveniji območja strateškega pomena za kmetijstvo in pridelavo hrane pokrivajo skupaj 1364492,5 ha (67,7 %) površja, od tega izjemno pomembna območja 261552,0 ha (13,0 %), zelo pomembna območja 627801,7 ha (31,1 %) in pomembna območja 475138,8 ha (23,6 %) površja. V naši analizi smo se omejili na izjemno pomembna in zelo pomembna območja, ki tako skupaj pokrivajo 889353,7 ha (44,1 %) površja Slovenije. Med statističnimi regijami imajo največ površin z izjemno pomembnimi območji za kmetijstvo in pridelavo hrane pomurska (68998,1 ha ali 26,4 % vseh površin v tej kategoriji v Sloveniji), podravska (54390,1 ha ali 20,8 %) osrednjeslovenska statistična regija (30212,9 ha ali 11,6 %) in jugovzhodna Slovenija (21980,4 ha ali 8,4 %). Deleži izjemno pomembnih območij za pridelavo hrane od celotne površine statističnih regij so najvišji prav v severovzhodni Sloveniji. Če k izjemno pomembnim območjem dodamo še zelo pomembna območja, se slika nekoliko spremeni. Največ izjemno pomembnih in zelo pomembnih površin za kmetijstvo je v podravske statistične regije (162902,9 ha ali 18,3 % vseh površin v tej kategoriji v Sloveniji), sledijo pa savinjska (139231,9 ha ali 15,7 %), pomurska (122388,0 ha ali 13,8 %), jugovzhodna Slovenija (98977,0 ha ali 11,1 %) in osrednjeslovenska statistična regija (98946,9 ha ali 11,1 %). Najmanj teh površin je v zasavski statistični regiji (11016,0 ha ali 1,2 % vseh površin v tej kategoriji v Sloveniji).

Deleži površin z izjemno pomembnimi in zelo pomembnimi območji za kmetijstvo in pridelavo hrane od celotne površine statistične regije so najvišji v pomurski statistični regiji (93,3 %), podravske (75,6 %), obalno-kraške (61,5 %), savinjske (58,4 %) in posavske statistične regije (54,1 %) (Slika 2).

Pomurska in podravska regija skupaj zajemata 47,2 % vseh površin z izjemno pomembnimi območji za kmetijstvo in pridelavo hrane v Sloveniji. Pomen obeh statističnih regij za kmetijstvo in pridelavo hrane povečuje dejstvo, da je v obeh delež območij z izjemno pomembnimi in zelo pomembnimi območji za kmetijstvo in pridelavo hrane prevladujoč. V pomurski statistični regiji prav površine z izjemno pomembnimi območji za kmetijstvo in pridelavo hrane predstavljajo kar 52,6 % površja, ki so strateškega pomena za kmetijstvo in pridelavo hrane.

Oglejmo si še dejansko rabo tal na izjemno pomembnih in zelo pomembnih območjih za pridelavo hrane in kmetijstvo v letih 2000 in 2017. Leta 2000 so njive in vrtovi pokrivali 198137,9 ha (22,3 %) površja, vinogradi 22712,5 ha (2,6 %), sadovnjaki 19562,4 ha (2,2 %) in ostali trajni nasadi 1133,9 ha (0,1 %). Travniki so leta 2000 pokrivali 227418,7 ha (25,6 %), zemljišča v zaraščanju 11639,7 ha (1,3 %), mešana raba tal 13507 ha (1,5 %), pozidane površine 69455,4 ha (7,8 %), gozdovi pa kar 317684,4 ha (35,7 %). Obdelovalne površine so leta 2000 pokrivalo le 27,7 % površja izjemno pomembnih in zelo pomembnih območjih za pridelavo hrane v Sloveniji, kar je manj od deleža gozdnih površin in primerljivo z deležem travniških površin v tem razredu.

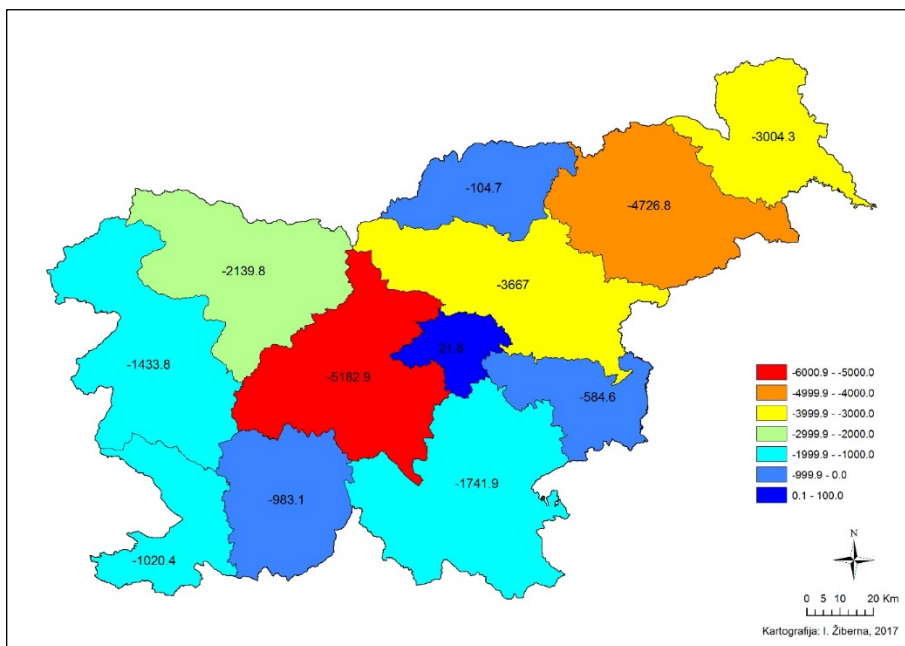

Slika 2: Deleži površin z izjemno pomembnimi in zelo pomembnimi območji za kmetijstvo in pridelavo hrane od vseh površin po statističnih regijah v Sloveniji. Vir: UL 71 2016, lastni izračuni.

Leta 2000 so pozidane površine predstavljale najvišji delež v gorenjski (11,6 %) in osrednjeslovenski statistični regiji (10,2 %). Delež zemljišč v zaraščanju je bil najvišji v obalno-kraški statistični regiji (7,2 %), delež travnikov v primorsko-notranjski statistični regiji (47,2 %), delež gozda pa v zasavski (55,4 %) in koroški statistični regiji (46,9 %). Poglejmo na stanje rabe tal na izjemno pomembnih in zelo pomembnih območjih leta 2000 še v drugi luči. Kar 30,2 % vseh njiv in vrtov na izjemno pomembnih in zelo pomembnih območjih v Sloveniji je v pomurski statistični regiji, medtem ko jih je v podravski 26 %, v osrednjeslovenski 9,7 % in savinjski 9,2 %. 26,8 % vseh obdelovalnih površin na izjemno pomembnih in zelo pomembnih območjih v Sloveniji se je leta 2000 nahajalo v pomurski statistični regiji, 25,8 % pa v podravski.

Do leta 2017 so se površine z njivami in vrtovi znižale na 173177,9 ha (za 24960,0 ha), vinogradniške površine na 17416,1 ha (za 5296,3 ha), medtem ko so se sadjarske površine povečale na 23928,4 ha (za 4366,0 ha). Travniške površine so se povečale na 233161,8 ha (za 5743,1 ha), gozdne površine na 334133,9 ha (ali za kar 16449,5 ha), zemljišča v zaraščanju pa na 22399,0 ha (za 10 759,3 ha). Njive in vrtovi so se najintenzivneje umikali v osrednjeslovenski (za 5621,2 ha), podravski (za 3603,5 ha) in pomurski statistični regiji (za 3117,9 ha). Umik vinogradov je bil največji v podravski (za 1624,8 ha), savinjski (za 896,2 ha) in posavski statistični regiji (za 755,7 ha). Povečanje travniških površin je bilo največje v savinjski (za 4826,7 ha) in osrednjeslovenski statistični regiji (za 4163,1 ha), medtem ko so se v obalno-kraški zmanjšali za 4584,9 ha, v pomurski pa za 1124,5 ha). Zemljišča v zaraščanju so se najbolj povečala v podravski (za 3439,2 ha) in pomurski statistični regiji (za 3067,2 ha). Gozdne površine so se v omenjenem obdobju na območju

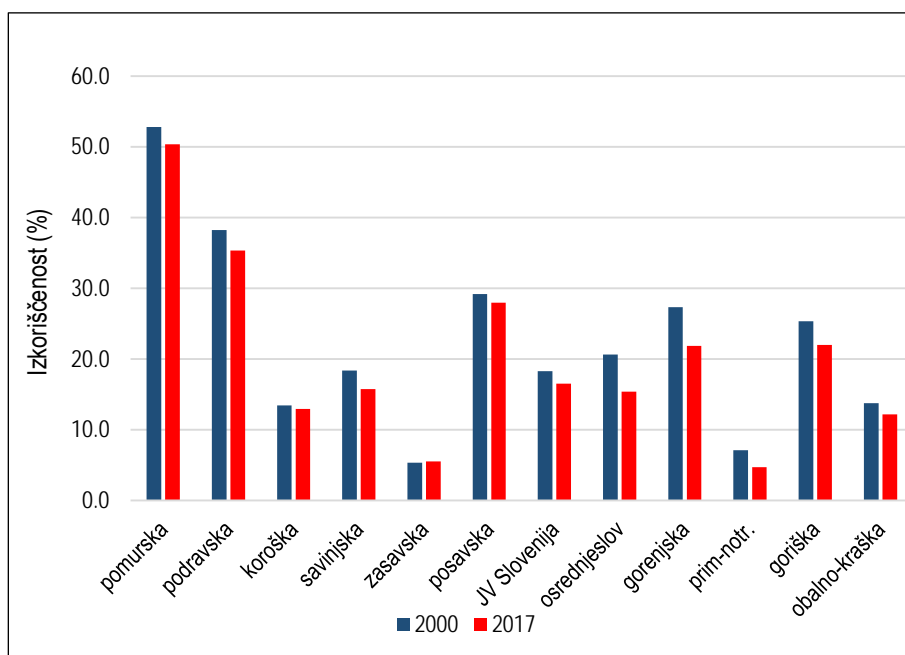
obalno-kraške statistične regije povečale kar za 4937,7 ha, na območju jugovzhodne Slovenije za 3139,6 ha, v prekmurski statistični regiji za 2739,4 ha, v podravski statistični regiji pa za 1636,4 ha. Daleč največje povečanje pozidanih in sorodnih površin so beležili v obalno-kraški statistični regiji (za 777,9 ha), sledile pa so osrednjeslovenska (za 564,5 ha), in jugovzhodna Slovenija ter goriška statistična regija s po 354,3 ha. Vse obdelovalne površine so se v obdobju 2000-2017 najbolj zmanjšale v osrednjeslovenski (za 5182,9 ha), podravski (za 4626,8 ha), savinjski (za 3667,0 ha) in pomurski statistični regiji (za 3004,3 ha) (Slika 3).

Slika 3: Spremembe obdelovalnih površin na izjemno pomembnih in pomembnih območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane po statističnih regijah (v ha).
Vir: lastni izračuni, 2017.

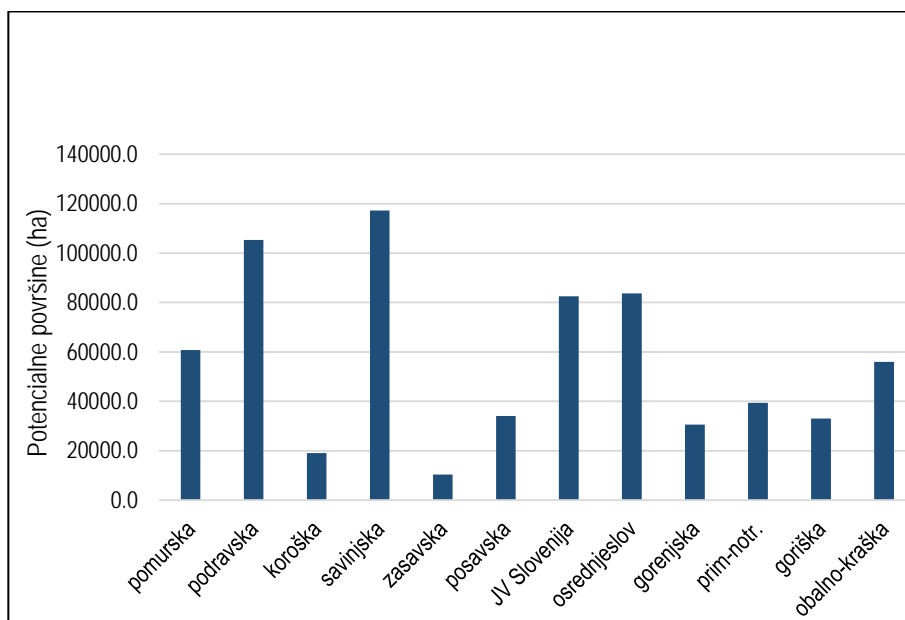
Izkoriščenost izjemno pomembnih in zelo pomembnih območij za kmetijstvo se je v obravnavanem obdobju povsod znižala. Leta 2017 so obdelovalne površine na izjemno pomembnih in zelo pomembnih območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane predstavljale 50,4 % površja, v podravski 35,3 %, v posavski 28,0 %, v goriški 22,0 %, v gorenjski 21,9 %, najmanj pa v primorsko-notranjski, le 4,7 % (Slika 4).

V absolutnem smislu se največ potencialnih obdelovalnih površin nahaja na območju savinjske (117273,8 ha) in podravske statistične regije (105322,4 ha). Med statistične regije z velikim potencialom novih obdelovalnih površin sodijo še osrednjeslovenska statistična regija (83713,0 ha), jugovzhodna Slovenija (82580,9 ha) in pomurska statistična regija (60725,4 ha) (Slika 5).

Slika 4: Izkoriščenost izjemno pomembnih in zelo pomembnih območij za kmetijstvo v Sloveniji po statističnih regijah v letih 2000 in 2017.

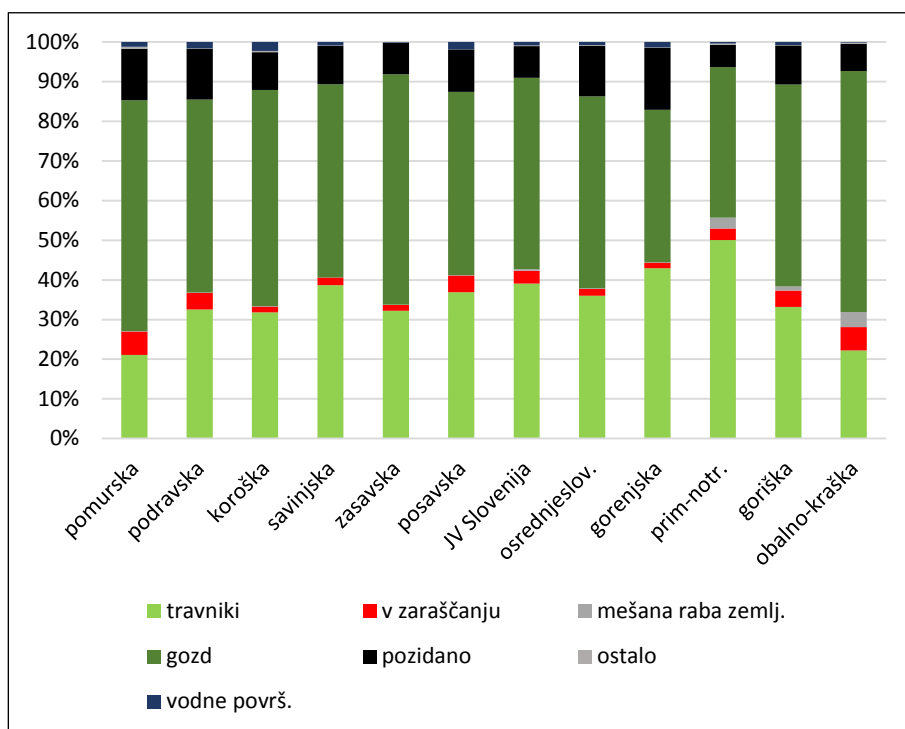
Vir: lastni izračuni, 2017.

Slika 5: Potencialne obdelovalne površine na izjemno pomembnih in zelo pomembnih območij za kmetijstvo v Sloveniji po statističnih regijah leta 2017.

Vir: lastni izračuni, 2018.

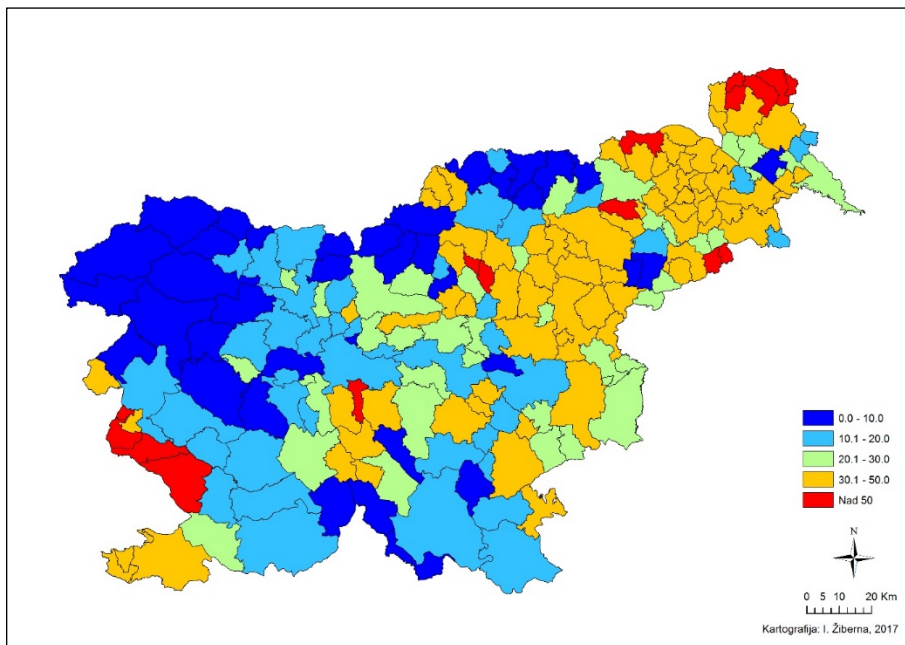
Izpoveden je še pregled strukture rabe tal na neobdelovalnih površinah na izjemno pomembnih in zelo pomembnih območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane. Travniki v primorsko-notranjski statistični regiji pokrivajo kar 50,0 % teh površin, v gorenjski 43,0 %, v jugovzhodni Sloveniji 39,1 %, v savinjski statistični regiji pa 38,7 %. Najvišji delež zemljišč v zaraščanju je v pomurski in obalno-kraški statistični regiji (po 5,9 %), visok pa je še v podravski in posavski (po 4,2 %) ter goriški statistični regiji (4,1 %). Gozdne površine pokriva največje deleže v obalno-kraški (60,8 %), pomurski (58,3 %), zasavski (58,1 %), koroški 54,6 % in goriški statistični regiji (50,9 %). Najvišji delež pozidanih površin se nahaja v gorenjski (15,6 %), pomurski (13,0 %), podravski (12,9 %), osrednjeslovenski (12,7 %) in posavski statistični regiji (10,7 %) (Slika 6). V absolutnem smislu pa je največ pozidanih površin na izjemno pomembnih in zelo pomembnih območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane v podravski statistični regiji (13549,4 ha), sledijo pa savinjska (11332,3 ha) in osrednjeslovenska statistična regija (10632,2 ha). V vseh treh lahko prepoznamo neugodne učinke suburbanizacije, zaradi česar so se pozidane površine v preteklosti širile na najbolj kakovostna kmetijska zemljišča. Potrebno pa je pripomniti, da so procesi znotraj ene statistične regije lahko precej različni: v pomurski statistični regiji na območju Goričkega opazimo opuščanje obdelovalnih površin in njihovo spremembo v travnike, zemljišča v zaraščanju ali gozd, medtem ko je na Ravenskem proces šel v smer širjenja pozidanih površin. Podobni nasprotujoči si procesi so opazni v obalno-kraški statistični regiji, kjer se zaledje zarašča.

Slika 6: Raba tal na neobdelovalnih površinah na izjemno pomembnih in zelo pomembnih območjih za kmetijstvo v Sloveniji leta 2017.

Vir: lastni izračuni, 2017.

Zanimiv je še pregled sprememb rabe tal na izjemno pomembnih in zelo pomembnih območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane v obdobju 2000-2017 na nivoju občin. Obdelovalne površine so se na teh površinah najintenzivneje umaknile na območju občin Slovenska Bistrica (za 683,9 ha), Domžale (633,9 ha), Cerklje na Gorenjskem (487,7 ha), Vipava (484,9 ha), Ilirska Bistrica (460,5 ha), Metlika (460,4 ha), Kranj (445,8 ha), Koper (420,1 ha), Lenart (403,8 ha) in Žalec (373,6 ha). Leta 2017 je bilo največ neobdelovalnih površin na izjemno pomembnih in zelo pomembnih območjih za kmetijstvo v občini Koper (14558,9 ha), Sežana (12292,2 ha), Slovenska Bistrica (10646,6 ha), Krško (8944,1 ha), Novo mesto (8527,4 ha), Šentjur (7832,3 ha), Laško (6684,4 ha), Komen (6412,7 ha), Ivančna Gorica (6399,3 ha) in Brežice (6324,0 ha). Delež neobdelovalnih površin na izjemno pomembnih in zelo pomembnih območjih za kmetijstvo pa je najvišji v občinah Komen (62,4 %), Gornji Petrovci (61,6 %), Hodoš (60,3 %), Kuzma (59,8 %), Šmartno ob Paki (58,4 %), Polzela (57,4 %), Sežana (56,5 %), Šempeter-Vrtojba (55,8 %), Šentilj (54,7 %), Zavrč (54,0 %), Šalovci (53,9 %), Škofljica (53,9 %), Miren-Kostanjevica (53,6 %), Grad (53,1 %), Cirkulane (52,9 %) in Hoče-Slivnica (51,3 %) (Slika 7).

Slika 7: Delež neobdelanih površin na izjemno pomembnih in zelo pomembnih območjih za kmetijstvo leta 2017 (v %).

Vir: lastni izračuni, 2017.

Omenili smo že, da v Sloveniji na prebivalca beležimo 0,1152 ha obdelovalnih površin, za prehransko neodvisnost pa bi v naših geografskih širinah potrebovali vsaj 0,3 ha obdelovalnih površin na prebivalca. Preprost izračun nam pove, da bi bilo potrebno obdelovalne površine povečati z 237906 ha na 619451 ha oziroma za okoli 381545 ha. Če bi v ta namen v obdelovalne površine spremenili vsa zemljišča v zaraščanju in vse gozdne površine, ter slabih 11 % vseh travniških površin, ki se ta hip nahajajo na izjemno pomembnih in zelo pomembnih območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane, bi ta kriterij dosegli v celoti. Zgoraj zapisan pogoj je narejen seveda okvirno, saj bi

morali pri spremembi rabe tal upoštevati še lastništvo in ostale dejavnike, vendar cilj ni nedosegljiv.

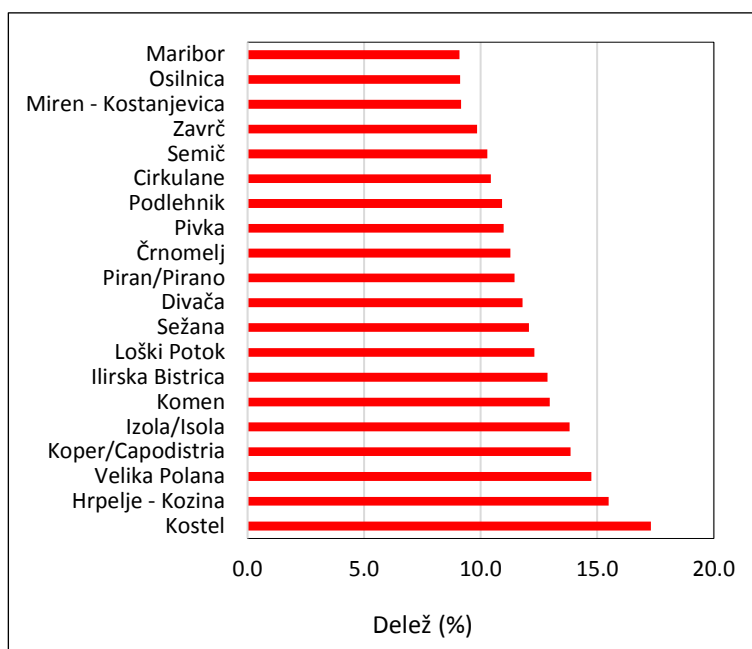
3.2 Smeri sprememb rabe tal na območjih strateškega pomena za pridelavo hrane in kmetijstvo v obdobju 2000 - 2017

Smeri spremembe rabe tal v obdobju 2000-2017 kažejo, kakšne so bile konkretne spremembe oblik rabe tal in še bolj podrobno osvetlijo procese, o katerih smo govorili zgoraj. V tem smislu bomo v obravnavo zajeli le tiste površine, na katerih je prišlo do sprememb oblik rabe tal v obravnavanem obdobju.

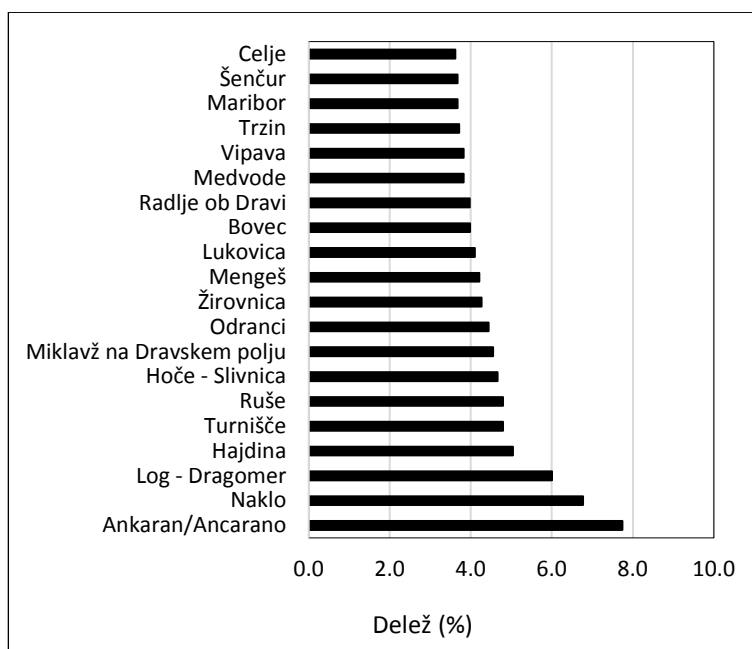
Med leti 2000 in 2007 je bila najpogostejša sprememba rabe tal njive v travnike (39175,4 ha), vendar je že na drugem mestu prisotna obratna smer: travnik v njivo (21104,3 ha). Pogoste so še spremembe travnik v gozd (15399,5 ha), travnik v zemljišče v zaraščanju (10491,0 ha) ter pozidane in sorodne površine v travnik (8884,5 ha). Mešana raba zemljišč je prešla v gozd na 6984,1 ha, travnik v pozidane in sorodne površine na 6861,0 ha, zemljišče v zaraščanju v gozd na 6669,3 ha in travnik v sadovnjak na 6131,3 ha.

Na območju pomurske statistične regije so najpogostejše smeri sprememb rabe tal na območjih, ki so strateškega pomena za kmetijstvo in pridelavo hrane njiva v travnik (4065,6 ha), travnik v njivo (3424,8 ha), travnik v zemljišče v zaraščanju (1472,6 ha), travnik v gozd (1401,0 ha), mešana raba zemljišč v gozd (1189,1 ha), njiva v pozidane in sorodne površine (1132,2 ha) ter njiva v zemljišče v zaraščanju (1000,7 ha). V podravski statistični regiji so procesi podobni: najpogostejše spremembe so njiva v travnik (7369,9 ha), travnik v njivo (4986,2 ha), travnik v gozd (2011,4 ha), travnik v zemljišče v zaraščanju (1880,3 ha), pozidana in sorodna zemljišča v travnik (1779,9 ha), travnik v sadovnjak (1378,9 ha) in sadovnjak v travnik (1368,5 ha). V osrednjeslovenski statistični regiji so njive prešle v travnike na 6689,5 ha, travniki v njive na 1739,6 ha, travniki v gozd na 1286,9 ha, pozidana in sorodna zemljišča v travnik na 1133,7 ha, travniki v pozidana in sorodna zemljišča na 1060,0 ha, gozd v travnik na 935,3 ha in mešana raba zemljišč v gozd na 765,8 ha. Tudi na območju gorenjske statistične regije je daleč najpogostejša smer spremembe rabe tal njiva v travnik (2726,1 ha), sledijo pa smeri travnik v njivo (932,5 ha), pozidane in sorodne površine v travnik (515,4 ha), gozd v travnik (465,1 ha) in travnik v pozidane in sorodne površine (406,4 ha). Neugodno je stanje tudi v obalno-kraški statistični regiji, kjer prevladujejo smeri zemljišče v zaraščanju v gozd (2808,0 ha), travnik v gozd (2659,8 ha), travnik v zemljišče v zaraščanju (1621,1 ha), njiva v travnik (1514,2 ha) in travnik v mešano rabo zemljišč (1291,1 ha).

Na Slikah 8 in 9 je prikazanih dvajset občin pri katerih je bil delež novonastalih zemljišč v zaraščanju na izjemno pomembnih in zelo pomembnih območjih za kmetijstvo v obdobju 2000-2017 najvišji. V procesu sprememb kategorij rabe tal na izjemno pomembnih in zelo pomembnih območjih za kmetijstvo v obdobju 2000-2017 je mogoče opaziti nekakšno viličenje: po eni strani se kakovostne obdelovalne površine spreminjajo v pozidane (to je mogoče opaziti predvsem v suburbanih območjih), po drugi strani pa te prehajajo v travnike, zemljišča v zaraščanju ali gozd (v marginalnih območjih, pogosto z neugodnimi demogeografskimi značilnostmi). Včasih je oba sicer diametralna procesa mogoče opaziti znotraj ene občine, kar govori o velikih razlikah v socioekonomskih procesih znotraj majhnega območja. V tem smislu je zanimiva primerjava novonastalih zemljišč v zaraščanju na izjemno pomembnih in zelo pomembnih območjih za kmetijstvo z vsemi zelo pomembnimi in pomembnimi površinami znotraj posameznih občin.

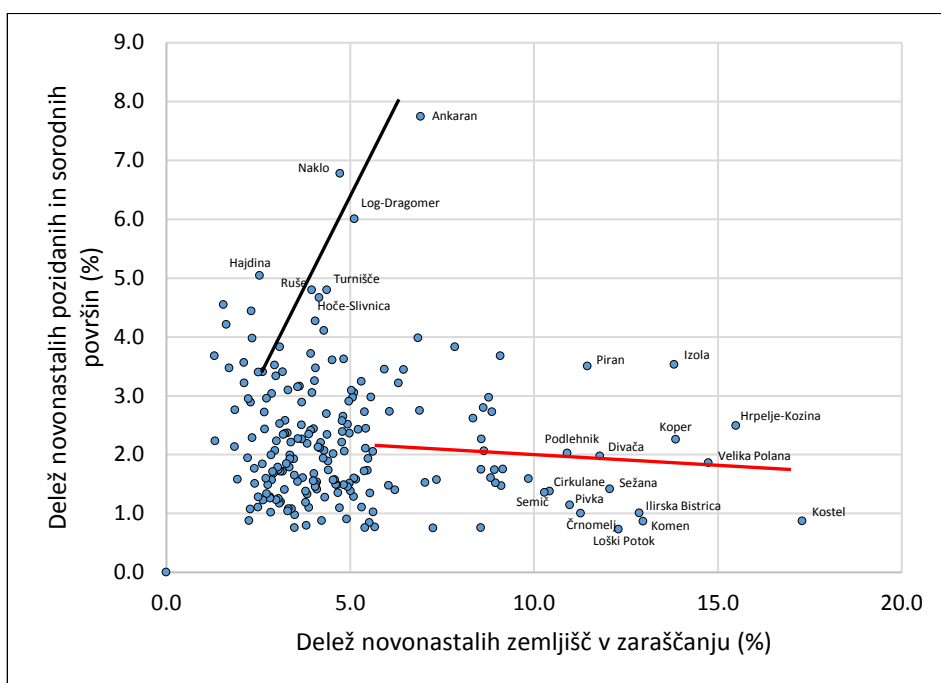

Slika 8: Občine z najvišjimi deleži novonastalih zemljišč v zaraščanju na izjemno pomembnih in zelo pomembnih območjih za kmetijstvo.
Vir: lastni izračuni, 2018.

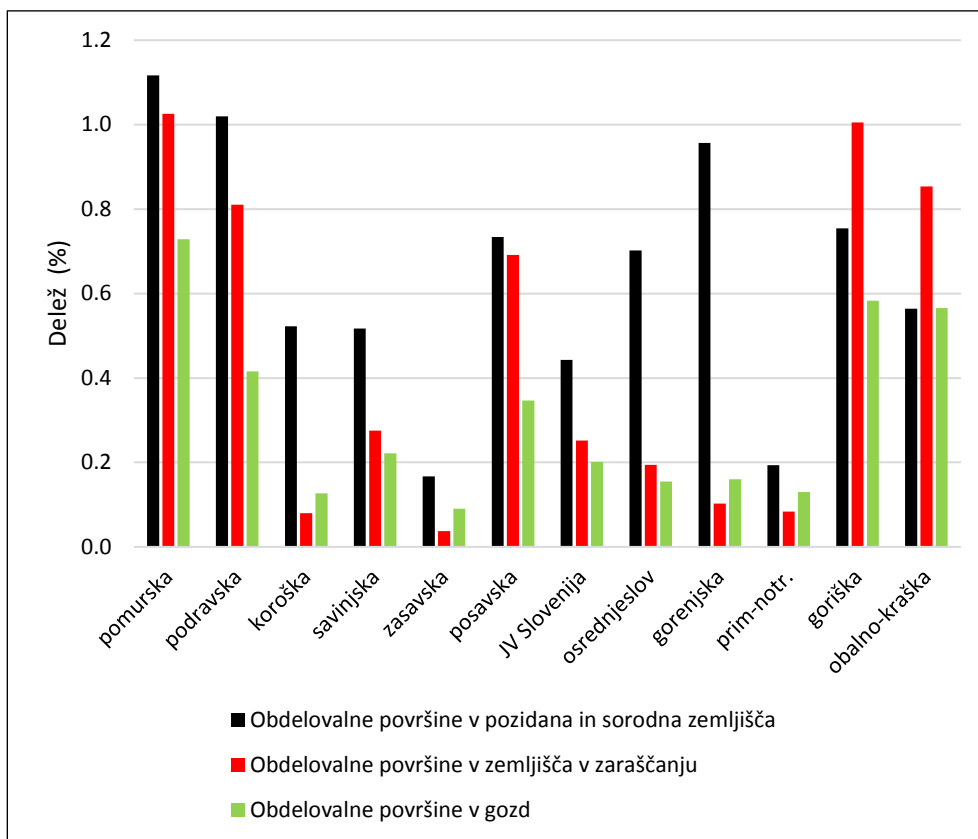
Slika 9: Občine z najvišjimi deleži novonastalih pozidanih in sorodnih površin na izjemno pomembnih in zelo pomembnih območjih za kmetijstvo.
Vir: lastni izračuni, 2018.

Na Sliki 10 je prikazana zveza med deležem novonastalih zemljišč v zaraščanju in deležem novonastalih pozidanih in sorodnih zemljišč na zelo pomembnih in pomembnih območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane po občinah v Sloveniji v obdobju 2000-2017. Občine, v katerih je prevladujoč proces prehoda najkakovostnejših obdelovanih površin v pozidana in sorodna zemljišča ležijo ob črni, občine kjer pa se ta zemljišča zaraščajo ležijo ob rdeči regresijski premici. Kar bode v oči je nenavadno visok delež občin iz obalno kraške in primorsko-notranjske statistične regije, v katerih je intenzivnost prehoda najkakovostnejših obdelovalnih površin v površine v zaraščanju najvišja. To je mogoče razbrati tudi na Sliki 11, na kateri so prikazani deleži novonastalih pozidanih in sorodnih zemljišč, novonastalih zemljišč v zaraščanju in novonastalih gozdnih površin od vseh površin na zelo pomembnih in pomembnih območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane po statističnih regijah v Sloveniji v obdobju 2000-2017.

Slika 10: Zveza med deležem novonastalih zemljišč v zaraščanju in deležem novonastalih pozidanih in sorodnih zemljišč na zelo pomembnih in pomembnih območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane po občinah v Sloveniji v obdobju 2000-2017.

Vir: lastni izračuni, 2018.

Slika 11: Deleži novonastalih pozidanih in sorodnih zemljišč, novonastalih zemljišč v zaraščanju in novonastalih gozdnih površin na zelo pomembnih in pomembnih območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane po občinah v Sloveniji v obdobju 2000-2017.

Vir: lastni izračuni, 2018.

Med občinami z visokim deležem novonastalih pozidanih in sorodnih površin sodi tudi občina Hoče-Slivnica. Točno mesec dni po sprejetju Uredbe o območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za Republiko Slovenijo, je ista vlada sprejela zakon, s katerim je na široko odprla možnosti izgradnje lakirnice podjetja Magna, ki bo stala na najkakovostnejših obdelovalnih površinah. Ta sprememba v naši analizi še ni zajeta. Medtem je stavba lakirnice že zgrajena (Slika 12). Izgradnja lakirnice naj bi prinesla 400 novih delovnih mest, odnesla pa bo v prvi fazi 8 ha najkakovostnejših obdelovalnih površin, v kasnejših fazah pa skupaj 96 ha obdelovalnih površin, posredno pa še 4 ha bližnjega gozda v Rogozi (Utrinki 2017). Izguba obdelovalnih površin ne bo edini okoljski vpliv lakirnice. Ocenjena letna poraba pitne vodolakirnice znaša 215.000 m³/leto, kar ustreza povprečni letni porabi pitne vode 4000 ljudi. Ocenjena letna poraba plina znaša 2926 nm³/h (78-94 GWh/leto), oziroma 20575632 nm³/leto, kar ustreza letni porabi plina za ogrevanje in pripravo sanitarne vode 15000 gospodinjstev (Medmrežje 5).

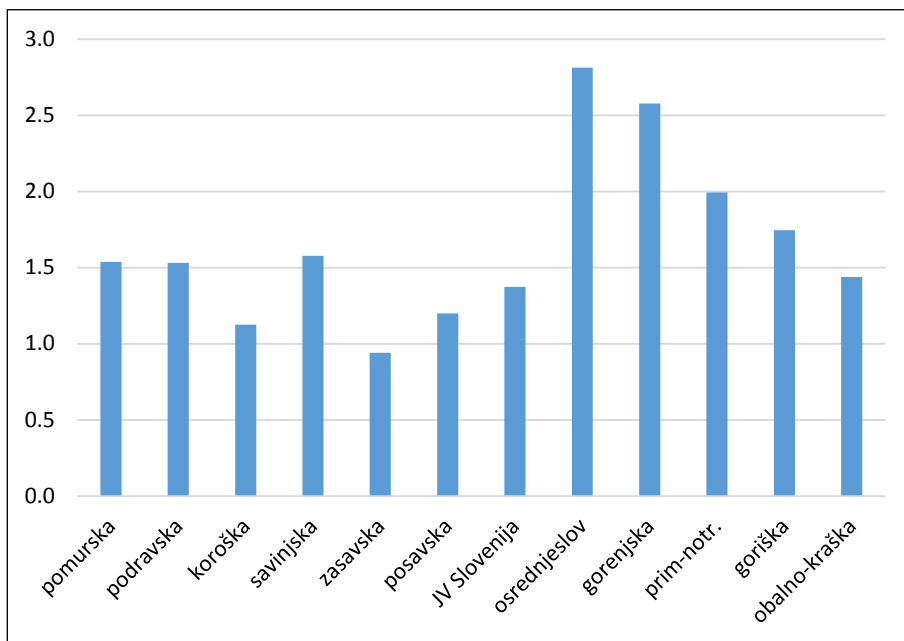
Igor Žiberna: Spremembe rabe tal na območjih, ki so strateškega pomena za kmetijstvo ...

Slika 12: Izgradnja lakirnice podjetja Magna v občini Hoče-Slivnica bo prinesla 400 novih delovnih mest in izgubo 8 ha najkakovostnejših obdelovalnih površin in 4 ha gozda v bližnji Rogozi.

Avtor fotografij: Igor Žiberna (junij 2017 zgoraj, oktober 2017 sredina, april 2018 spodaj).

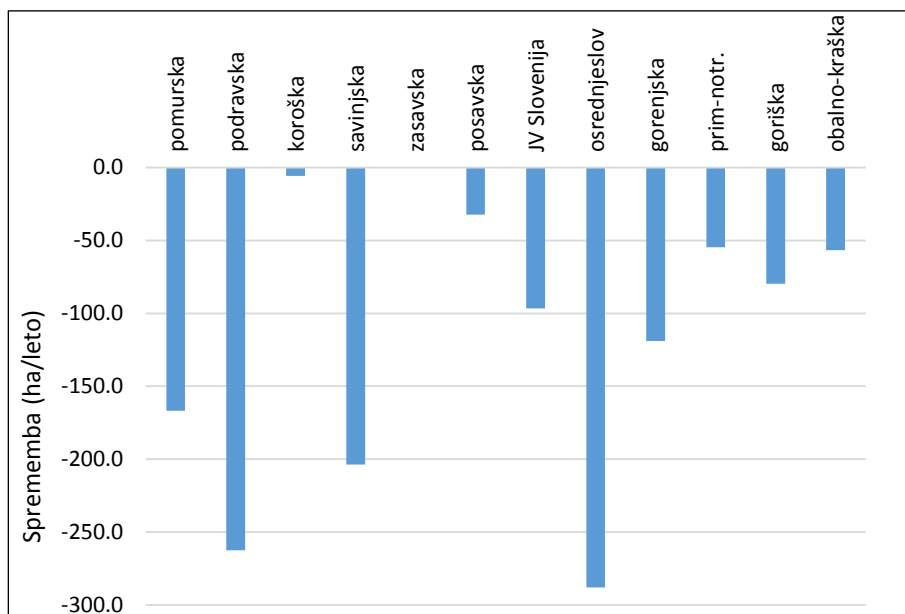
Za konec si oglejmo še splošno analizo smeri sprememb rabe tal v luči indeksa ekstenzifikacije (razmerje med novonastalimi neobdelovalnimi površinami in novonastalimi obdelovalnimi površinami) in trend procesov spremembe rabe tal (spremembe v ha na leto). Indeks ekstenzifikacije je, z izjemo zasavske statistične regije, povsod nad 1,0. Najvišji je na območju osrednjeslovenske statistične regije, kjer dosega vrednost 2,8 (na vsak hektar novonastalih obdelovalnih površin se pojavi 2,8 ha novonastalih neobdelovalnih površin), visoki pa so še v gorenjski, primorsko-notranjski in goriški statistični regiji (Slika 13). V pomurski, podravski in savinjski statistični regiji so indeksi še vedno nad 1,5.

Slika 13: Indeks ekstenzifikacije na zelo pomembnih in pomembnih območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane po občinah v Sloveniji v obdobju 2000-2017.

Vir: lastni izračuni, 2018.

Tudi dinamika opuščanja obdelovalnih površin na zelo pomembnih in pomembnih območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane po občinah v Sloveniji v obdobju 2000-2017 je strašljiva: spremembe obdelovalnih površin so bile povsod, razen v zasavski statistični regiji, negativne, najvišje pa v osrednjeslovenski statistični regiji, kjer smo v povprečju na leto izgubili 287,9 ha obdelovalnih površin (0,8 ha na dan). V podravski statistični regiji je to zmanjšanje znašalo 262,5 ha na leto (0,7 ha na dan), v savinjski pa 203,6 ha na leto (0,6 ha na dan) (Slika 14). V osrednjeslovenski statistični regiji je vzrok za tako visoko dinamiko predvsem intenzivno prehajanje njiv v travnike (na 6689,5 ha), njiv v pozidane in sorodne površine (na 541,3 ha), sadovnjakov v travnike (na 272,5 ha) in njiv v površine v zaraščanju (na 170,7 ha). Podobne procese je mogoče zaznati tudi v podravski statistični regiji, kjer je opuščanje obdelovalnih površin šlo na račun sprememb njiv v travnike (na 7369,9 ha), sadovnjakov v travnike (na 1368,5 ha), njiv v pozidane površine (na 1221,9 ha) in njiv v površine v zaraščanju (na 694,2 ha).

Slika 14: Spremembe obdelovalnih površin na zelo pomembnih in pomembnih območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane po občinah v Sloveniji v obdobju 2000-2017.

Vir: lastni izračuni, 2018.

4. Zaključek

Zagotavljanje kakovostne zdrave hrane v ustreznih količinah sodi zagotovo med enega od pomembnih kazalcev kakovosti življenja. V zadnjih nekaj letih se je trend svetovnih presežkov hrane obrnil v pomanjkanje hrane, kar je posledica rasti prebivalstva in dviga standarda v nekaterih razvijajočih se državah, ob tem pa še podnebnih sprememb in s tem povezanih vremenskih ujm in ekoloških nesreč. Med enega od najpomembnejših vzrokov za pomanjkanje hrane sodi spreminjanje rabe tal, predvsem zmanjševanje obdelovalnih površin bodisi zaradi pozidave, ozelenjevanja ali ogozdovanja. Posledica teh procesov je zmanjševanje prehranske varnosti ne le v nerazvitih državah, pač pa utegne v spremenjenih gospodarskih in ekonomskih razmerah ogroziti tudi razvite države.

Eden od kazalcev prehranske neodvisnosti posamezne države je primerjava obdelovalnih površin na prebivalca, za kar bi v našem klimatskem območju za prehransko neodvisnost potrebovali okoli 0,3 ha obdelovalnih površin na prebivalca. Slovenija je v primerjavi z ostalimi obravnavanimi državami z 0,0858 ha obdelovalnih površin na prebivalca na samem dnu. Problematika prehranske varnosti se torej dotika večine držav EU, pri čemer je stanje v Sloveniji med najslabšimi. Spremljanje spreminjanja obdelovalnih površin na območju Slovenije in ohranjanje minimuma letih, ki še zagotavlja prehransko varnost je v sedanjih svetovnih razmerah eden od ključnih dejavnikov bodočega razvoja.

Vlada RS je 15. novembra 2016 sprejela Uredbo o območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za Republiko Slovenijo (UL 71 2016). Uredba določa območja za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za Republiko

Slovenijo zaradi pridelovalnega potenciala kmetijskih zemljišč, njihovega obsega, zaokroženosti, zagotavljanja pridelave hrane ali celovitega razvoja podeželja in pokrajine. Strateška območja za kmetijstvo in pridelavo hrane se delijo na štiri tipe, in sicer od bolj do manj pomembnih: izjemno pomembna območja za kmetijstvo in pridelavo hrane, zelo pomembna območja, pomembna območja in ostala območja za kmetijstvo in pridelavo hrane.

V članku smo analizirali spremembe rabe tal na izjemno pomembnih in zelo pomembnih območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane v obdobju med leti 2000 in 2017. Njive in vrtovi so se obravnavanem območju najintenzivneje umikali v osrednjeslovenski (za 5621,2 ha), podravski (za 3603,5 ha) in pomurski statistični regiji (za 3117,9 ha). Umik vinogradov je bil največji v podravski (za 1624,8 ha), savinjski (za 896,2 ha) in posavski statistični regiji (za 755,7 ha). Povečanje travniških površin je bilo največje v savinjski (za 4826,7 ha) in osrednjeslovenski statistični regiji (za 4163,1 ha), medtem ko so se v obalno-kraški zmanjšali za 4584,9 ha, v pomurski pa za 1124,5 ha). Zemljišča v zaraščanju so se najbolj povečala v podravski (za 3439,2 ha) in pomurski statistični regiji (za 3067,2 ha). Gozdne površine so se v omenjenem obdobju na območju obalno-kraške statistične regije povečale kar za 4937,7ha, na območju jugovzhodne Slovenije za 3139,6 ha, v prekmurski statistični regiji za 2739,4 ha, v podravski statistični regiji pa za 1636,4 ha. Daleč največje povečanje pozidanih in sorodnih površin so beležili v obalno-kraški statistični regiji (za 777,9 ha), sledile pa so osrednjeslovenska (za 564,5 ha), in jugovzhodna Slovenija ter goriška statistična regija s po 354,3 ha. Vse obdelovalne površine so se v obdobju 2000-2017 najbolj zmanjšale v osrednjeslovenski (za 5182,9 ha), podravski (za 4626,8 ha), savinjski (za 3667,0 ha) in pomurski statistični regiji (za 3004,3 ha). Sklepamo lahko, da gre pri umiku obdelovalnih površin za nekakšno viličenje: v ekonomsko in demografsko vitalnejših območjih se te v relativno večji meri spreminjajo tudi v pozidane in sorodne površine, medtem ko gre v marginalnih obojih pretežno za spremembe v travnike, zemljišča v zaraščanju ali gozd.

Med leti 2000 in 2007 je bila najpogostejša sprememba rabe tal njive v travnike (39175,4 ha), vendar je že na drugem mestu prisotna obratna smer: travnik v njivo (21104,3 ha). Pogoste so še spremembe travnik v gozd (15399,5 ha), travnik v zemljišče v zaraščanju (10491,0 ha) ter pozidane in sorodne površine v travnik (8884,5 ha). Mešana raba zemljišč je prešla v gozd na 6984,1 ha, travnik v pozidane in sorodne površine na 6861,0 ha, zemljišče v zaraščanju v gozd na 6669,3 ha in travnik v sadovnjak na 6131,3 ha.

Indeks ekstenzifikacije (razmerje med novonastalimi neobdelovalnimi površinami in novonastalimi obdelovalnimi površinami) je, z izjemo zasavske statistične regije, povsod nad 1,0. Najvišji je na območju osrednjeslovenske statistične regije, kjer dosega vrednost 2,8 (na vsak hektar novonastalih obdelovalnih površin imamo 2,8 ha novonastalih neobdelovalnih površin), visoki pa so še v gorenjski, primorsko-notranjski in goriški statistični regiji. Tudi v pomurski, podravski in savinjski statistični regiji so indeksi še vedno nad 1,5.

Literatura

- Kladnik, D., 1999. Leksikon geografije podeželja. Ljubljana. Inštitut za geografijo.
Perpar, A., Kovačič, M. 2006: Prostorski vidiki razvoja kmetij. Dela 25. Oddelek za geografijo. Filozofska fakulteta. Univerza v Ljubljani. Ljubljana.

Plut, D. 2012: Prehranska varnost in Slovenija. Dela 38. Oddelek za geografijo. Filozofska fakulteta. Univerza v Ljubljani. Ljubljana.

Uredba o območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za Republiko Slovenijo. Uradni list 71. 15.11. 2016.

Utrinki, glasilo Občine Hoče-Slivnica, posebna številka Utrinki Magna, Občina Hoče-Slivnica, 2017.

Vrabič Kek, B. 2012: Kakovost Življenja. SURS. Ljubljana. 2012.

Žiberna, I. 2013: Spreminjanje rabe tal v Sloveniji v obdobju 2000-2012 in prehranska varnost, Revija za geografijo, 15, 8-1, Filozofska fakulteta, Maribor.

Žiberna, I. 2018: Land Use Changes in Relation to Selected Physical Geographical Features from the Viewpoint of Marginalization-The Case of Svečinske Gorice, Slovenia. V: Pelc, S., Koderman, M. (Ur.): Nature, Tourism and Ethnicity as Drivers of (De)Marginalization. Insight to Marginality from Perspective of Sustainability and Development. Springer.

Medmrežje 1:

http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/kmetijstvo/kmetijska_zemljisca/varstvo_kmetijskih_zemljisc_pred_spreminjanjem_namenske_rabe/ (2.9.2017).

Medmrežje 2: <http://rkg.gov.si/GERK/> (10.11.2017).

Medmrežje 3: <http://gis.stat.si/> (2.8.2016).

Medmrežje 4:

http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05A1002S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/05_osnovni_podatki_preb/05_05A10_prebivalstvo_cetr/&lang=2 (20.4.2018)

Medmrežje 5: <http://eko.race-fram.net/o-okoljski-problematiki-v-racah/merljive-posledice-nacrtovane-izgradnje-lakirnice-magna-nukleus-v-obcini-hoce-slivnica/> (31.7.2018)

LAND USE CHANGES IN AREAS OF STRATEGIC IMPORTANCE FOR AGRICULTURE AND FOOD PRODUCTION IN THE PERIOD 2000-2017

Summary

The article analyzes land use changes in extremely important and very important areas for agriculture and food production in the period between 2000 and 2017. The fields and gardens were the most intensively withdrawn in the region in the Osrednjeslovenska statistical region (5621,2 ha), Podravska (3603,5 ha) and Pomurje statistical region (3117,9 ha). The withdrawal of vineyards was the highest in Podravska (1624,8 ha), Savinjska (896,2 ha) and Posavje statistical region (755,7 ha). The highest increase in meadows was recorded in the Savinjska statistical region (4826,7 ha) and the Osrednjeslovenska statistical region (4163,1 ha), while in the Obalno-kraška statistical region it decreased by 4584,9 ha and in Pomurje by 1124,5 ha. Overgrown areas increased the most in the Podravska region (by 3439,2 ha) and the Pomurska statistical region (by 3067,2 ha). In the mentioned period, forest areas increased by 4937,7 ha in the area of the Obalno-kraška statistical region, in the Jugovzhodna Slovenija statistical region by 3139,6 ha, in the Prekmurjska statistical region by 2739,4 ha and in the Podravska statistical region by 1636,4 ha. By far the largest increase in built-up and related areas was recorded in the Obalno-kraška statistical region (by 777,9 ha), followed by the Osrednjeslovenska region (by 564,5 ha), Jugovzhodna Slovenija statistical region and the Goriška statistical region with 354,3 ha each. In the period 2000-2017, all cultivated areas decreased the most in the Osrednjeslovenska region (by 5182,9 ha), Podravska (by 4626,8 ha), Savinjska (by 3667,0 ha) and the Pomurska statistical region (by 3004,3 ha). We can conclude that the removal of arable land is a kind of bifurcation: in the economically and demographically vital areas, they are, to a greater extent, also in built-up and related areas, while in marginal areas it is mainly for changes in meadows, overgrown areas or forests.

Between 2000 and 2007, the most frequent change in the use of the land was in the meadows (39175,4 hectares), but the reverse direction is the second: the lawn in the field (21104,3 ha). There are also frequent changes in meadows into the forest (15399,5 ha), meadows into overgrown areas (10491,0 ha), and built and related areas in the meadows (8884,5 ha). Mixed land use went into the forest on 6984,1 ha, meadows in built and related areas to 6861,0 ha, overgrown areas in the forest to 6669,3 ha and meadows in orchard to 6131,3 ha.

The extensification index (the ratio of newly born non-cultivated areas to newly formed cultivated areas), except for the Zasavska statistical region, is everywhere above 1,0. It is the highest in the area of the Osrednjeslovenska statistical region, where it reaches a value of 2,8 (we have 2,8 ha of newly born non-cultivated areas per hectare of newly formed cultivated areas), and high in the Gorenjska, Primorsko-notranjska and Goriška statistical regions. In the Pomurska, Podravska and Savinjska statistical regions, indices are still above 1,5.

Igor Žiberna: Spremembe rabe tal na območjih, ki so strateškega pomena za kmetijstvo ...